

LAPS/141/2024, 25.11.2024

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 192/2024 vp)

**Viite: Hallintovaliokunta tiistai 26.11.2024 klo 12.15 /HE
kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttaminen**

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsiasiavaltuutettu suhtautuu hyvin varauksellisesti sellaisiin muutoksiin, joilla suoraan tai välillisesti heikennetään jo valmiiksi epäedullisessa asemassa olevien henkilöiden ja erityisesti lasten palveluja.
- Lapsiasiavaltuutettu pitää huolestuttavana, että säästöpäätöksiä tehdään ilman, että ministeriöillä on tarkkaa tietoa siitä, mihin toimintoihin kunnat käyttävät kotoutumislakiin perustuvia alaikäisten laskennallisia korvauksia.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu keskittyy lausunnossaan arvioimaan hallituksen esityksen lapsivaikutusten arviointia yleisellä tasolla. Lausuttavana oleva hallituksen esitys annettiin eduskunnalle vasta torstaina 21.11.2024, joten hyvin lyhyen lausuntoajan puitteissa ei yksityiskohtaisemman arvioinnin tekeminen lapsiasiavaltuutetun toimistolla ole mahdollista.

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomelle vuonna 2023 antamista loppupäätelmistä, joissa komitea on muun ohella suositellut, että Suomi ”välttää sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin” sekä ”tehostaa edelleen politiikkaansa, jolla pyritään varmistamaan riittävä elintaso kaikille lapsille, muun muassa parantamalla vammaisten lasten, turvapaikanhakijalasten ja laittomasti maassa oleskelevien lasten taloudellista tilannetta ja lisäämällä heille maksettavia sosiaaliturvaetuuksia”.¹

Komitea on edelleen vaatinut Suomea ”varmistamaan turvapaikanhakija-, pakolais- ja maahanmuuttajalasten oikeuksien kunnioittamisen kaikilta osin säätämällä lainsäädäntöä, jolla varmistetaan, että kaikilla turvapaikkaa hakevilla ja tilapäistä suojelua nauttivilla lapsilla, myös ilman huoltajaa maahan saapuneilla lapsilla, on mahdollisuus saada nopeasti kohtuuhintaisia ja hyvälaatuisia psykososiaalisia ja kotouttavia tukipalveluja sekä terveys-, sosiaali- ja koulutuspalveluja, mukaan lukien päivähoitopalvelut”.² Lapsiasiavaltuutettu toteaa, että varhaisessa vaiheessa saaduilla kohdennetuilla ja suunnitelmallisilla palveluilla voi olla merkittävä vaikutus siihen, millaisia palveluja henkilöt tarvitsevat jatkossa.

Hallituksen esityksen mukaan ehdotetuilla muutoksilla alennettaisiin merkittävästi kuntien ja hyvinvointialueiden saamia laskennallisia korvauksia erityisesti alle 7-vuotiaista kuntaan muuttaneista lain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista lapsista. Kotoutumissuunnitelman laatimisveloitteesta luovuttaisiin, joka ”voi heikentää erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten tarpeiden havaitsemista ja vanhemmuuden tuen saatavuutta heidän perheilleen” (he, s. 24).

Hallituksen esityksessä on lapsivaikutusten arviointia koskeva erillinen kappale, jossa on laajalti tunnistettu erilaisia palveluja, joihin esitetyt muutokset saattavat vaikuttaa. Muutosten seurauksena muun muassa juuri maahan tulleiden lasten varhaiskasvatuksen piiriin pääseminen tai näiden lasten erityistarpeiden huomioiminen varhaiskasvatuksessa ja koulussa voi heikentyä.

Kuten hallituksen esityksessäkkin todetaan, kunnista ei ole saatavilla tarkkaa tietoa kotoutumislakiin perustuvien laskennallisten korvausten kohdentamisesta lasten kotoutumista tukeviin palveluihin, joten arvioinnit perustuvat pitkälti olettamille. Tämän vuoksi vaikutusarviointiin on vaikea ottaa kantaa tarkemmin. On kuitenkin huomattava, että vaikutusarvioinnissa näyttää painottuvan negatiiviset lapsiin kohdistuvat vaikutukset.

Lapsiasiavaltuutettu pitää huolestuttavana, että säästöpäätöksiä tehdään ilman, että ministeriöillä on tarkkaa tietoa siitä, mihin toimintoihin kunnat käyttävät kotoutumislakiin perustuvia alaikäisten laskennallisia korvauksia. Tällöin päätöksenteossa ei tosiasiallistesti ole voitu ottaa huomioon lapsen oikeuksien toteutumisesta siten kuin YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3.1 artikla edellyttää. Esitykseen ei myöskään sisälly kuvausta, josta kävisi ilmi, onko vaihtoehtoisia ratkaisuja ehdotetulle sääntelylle edes harkittu valmistelussa.

YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan talouskriisien aikana lapsiin vaikuttavia, taantumuksellisia toimia voidaan harkita ainoastaan silloin, kun kaikki muut vaihtoehdot on arvioitu ja on varmistettu, että vaikutukset kohdistuvat viimeisenä lapsiin ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin.³

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että lapsen edun ensisijaisuuden huomioonottaminen siten, kuin se Suomessa laintasoisena voimassa olevassa lapsen oikeuksien yleissopimuksessa on määritelty, edellyttää, että lapsen/lapsiryhmän/kaikkien lasten tilannetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3.1 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisena harkintaperusteena otettava huomioon lapsen etu.

Lapsen etu on käsite, joka voidaan määritellä yksittäisen lapsen, lapsiryhmän tai kaikkien lasten kohdalla. YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan sopimusvaltiot ovat velvollisia sisällyttämään lapsen edun ensisijaisuutta koskevan periaatteen kaikkiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja oikeudellisiin menettelyihinsä ja päätöksentekoon, jotka vaikuttavat suoraan tai välillisesti lapsiin.⁴

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa nro 14 lapsen edun ensisijaisuudesta todetaan, että "[a]ina kun tehdään tiettyyn lapseen, tiettyyn lapsiryhmään tai yleisesti lapsiin vaikuttavia päätöksiä, päätöksenteossa on arvioitava päätöksen mahdollisia (myönteisiä tai kielteisiä) vaikutuksia kyseiseen lapseen tai kyseisiin lapsiin. Lapsen edun arviointi ja määrittäminen edellyttävät menettelytakeita. Lisäksi päätöksen perusteluista tulee käydä ilmi, että kyseinen oikeus on otettu nimenomaisesti huomioon.

Sopimusvaltioiden on näin ollen selostettava, kuinka oikeutta on kunnioitettu päätöksessä, eli kerrottava, mitä on pidetty lapsen etuna ja millä perustein sekä kuinka lapsen etua on

punnittu suhteessa muihin seikkoihin riippumatta siitä, onko kyse laajoista politiikkakysymyksistä vai yksittäistapauksista.”⁵

Lapsiasiavaltuutettu suhtautuu hyvin varauksellisesti sellaisiin muutoksiin, joilla suoraan tai välillisesti heikennetään jo valmiiksi epäedullisessa asemassa olevien henkilöiden ja erityisesti lasten palveluja. Huomioiden YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomelle antamat suositukset sekä esityksessään mainittu hallitusohjelmakirjaus koskien maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostamista⁶, lapsiasiavaltuutettu edellyttää, että mikäli esitys hyväksytään, laskennallisen korvauksen leikkaamisen vaikutuksia lasten kannalta olennaisiin palveluihin arvioidaan tulevina vuosina.

Jyväskylässä 25.11.2024

Merike Helander
juristi

Sonja Vahtera
juristi

---

¹ YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomea koskevat loppupäätelmät (CRC/C/FIN/CO/5-6), kohta 35.

² CRC/C/FIN/CO/5-6, kohta 39.

³ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 19 (2016) julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi (4 artikla). CRC/C/GC/19, kohta 31. Verkossa www.lapsiasia.fi/yleiskommentit

⁴ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14 (2013) oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta)*. Verkossa www.lapsiasia.fi/yleiskommentit

⁵ Ibid.

⁶ Pääministeri Orpon hallitusohjelma 20.6.2023 (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165042/Paaministeri-Petteri-Orpon-hallituksen-ohjelma-20062023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>), s. 81.